

Jan Oskar de Gruyter 1885 – 1929

“We kunnen, in zijn geest, niet meedoen aan een hulde die een mythe, een fictie in het leven wil roepen.” (1)

Het feit dat men in 1979 wèl het 50-jarig overlijden van Jan Oskar de Gruyter, “acteur, regisseur, theaterdirecteur” (cf. de catalogus) herdacht met een colloquium en begeleidende tentoonstellingen in Gent en Antwerpen, maar in 1985 zijn 100ste geboortefeest onopgemerkt liet voorbijgaan, heeft natuurlijk alles te maken met toevallige omstandigheden, budgettaire beperkingen en bepaalde festivale zeden waarbij we onze roemrijke doden bij voorkeur n.a.v. hun overlijden herdenken. Zo was vorig jaar bijvoorbeeld de initiatiefnemer van het Nationaal Tooneel van Antwerpen, Victor Driessens (1820-1885), aan de beurt en waren er, anders maar toch enigszins vergelijkbaar, de bevreemddend-uitbundige activiteiten rond 1585, dat àndere overlijden.

Toeval dus, ongetwijfeld. Maar dan één dat in het licht van de huidige stand van zaken in een aantal van onze theaters en meerbepaald in de Antwerpse KNS, waarvan De Gruyter directeur was toen hij op 43-jarige leeftijd overleed, een onheilspellend symbolische meerwaarde krijgt. Eenzelfde sombere bijklank krijgt eigenlijk ook het voorzitterschap van het Herdenkingscomité in 1979. In de handen van cultuurbureaucraat Alfons Van Impe, lijkt het door diens aanwezigheid en zijn hiërarchische plaats in dit comité a.h.w. de triomf van de institutionele inertie op de creatieve dynamiek, van het opportunisme op het idealisme te symboliseren. “De lofbetuigingen kwamen niet zelden uit verdachte hoek”, zei KNS-directeur Dom. de Gruyter op het colloquium. Inderdaad.

Een eerste vaststelling: de figuur Jan Oskar de Gruyter is – en dat sinds lang – volledig ingepalmd door het culturele establishment: “Ontelbare herdenkingen en huldigen volgden elkaar jaarlijks op, want de ‘geest’ van Dr. De Gruyter

moest levend gehouden worden en zou de leidraad worden van allen die na hem iets met het Vlaams toneel te maken hadden” (2). Meteen hebben we ook een eerste opdracht:

het in kaart brengen van dit kanoniseringproces, althans van de efenmeriden. Hoe werd er met dit geestelijk erfdeel omgesprongen? Wie waren de protagonisten en wat was

Jan Oskar de Gruyter is één van die Vlaamse theatermonumenten die zodanig bewierookt werden, dat hun eigenlijke gestalte achter een waas verdween. Het Vlaamse Volkstoneel is nog zo'n mythe. Tijd om achter de ro(n)kende gemeenplaatsen op zoek te gaan naar de werkelijke mérites. Frank Peeters blies het stof van de archieven en zocht naar de mot in de mythe.

J.O. De Gruyter – Foto AMVC